

Ярмоленко О.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРІВ

Інформування виборців передбачає застосування різних методів та способів правового регулювання, зумовлених відмінностями правового статусу суб'єктів інформаційної, адміністративно-управлінської, договірної діяльності, що ведеться в цьому процесі.

У статті досліджено сутність категорії «правове регулювання» та проведено ґрунтовний аналіз спеціальних досліджень вітчизняних та іноземних дослідників. Дано розуміння правового регулювання інформування виборців як специфічного механізму з упорядкування суспільних відносин, пов'язаних з інформаційною діяльністю у виборчому процесі.

Дослідження підходів до визначення поняття правового регулювання дозволяє констатувати, що у вітчизняній науці розвивається відмінний від традиційного погляд на сутність правового регулювання. Як елементи правового регулювання розглядають застосовувані державою форми та способи впливу на діяльність суб'єктів права. Дія правових норм на характер правової дійсності, сформованої в результаті діяльності носіїв права, вказує на складний характер процесів, які відбуваються в межах правового регулювання, та, в кінцевому підсумку, характеризує його ефективність. У цей процес виявляються включеними не лише об'єктивний зміст та суб'єктивне тлумачення юридичних норм суб'єктами правовідносин, але й сукупність принципів права, правової культури, законності.

Інформування виборців потребує застосування різних методів та способів правового регулювання, що зумовлено відмінностями у правосуб'єктності суб'єктів, які приймають участь у цьому процесі. Визначення та розуміння мети та завдання правового регулювання інформаційного забезпечення виборів є забезпеченням реалізації суб'єктами власного активного та пасивного виборчого права і підвищення правової освіти та виховання правової культури громадян.

Ключові слова: *правове регулювання, інформаційне забезпечення виборів, виборчий процес, виборче право, інформація.*

Постановка проблеми. Правове регулювання є невід'ємною частиною суспільного життя. Воно забезпечує стабільність та впорядкованість взаємовідносин між людьми в кожній зі сфер життєдіяльності, наприклад, у сімейній, освітній, економічній, політичній та інших. Не є виключенням і система виборчих відносин, які виникають у зв'язку з функціонуванням одного з базових інститутів демократичного суспільства – виборчого процесу.

Реалізація заходів з інформаційного забезпечення виборів передбачає врегулювання певної частини суспільних відносин, які виникають у виборчому процесі. Як правило, в науковій літературі воно розглядається побіжно, як одна з функціональних складників виборчого процесу. Проте інформування виборців є важливим механізмом захисту виборчих прав громадян. У ньому пере-

тинаються вектори інформаційного та виборчого права, за певних умов діють обмеження конституційних прав на свободу думки і слова, вільне вираження поглядів і переконань. Власне, складністю предмета та об'єкта зумовлена необхідність глибшого вивчення правового регулювання інформаційного забезпечення виборів в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика правового регулювання вже впродовж тривалого часу користується увагою дослідників. На думку Р. Демківа, це пояснюється «необхідністю підвищення організуючої, творчої ролі права в житті суспільства, важливістю з'ясування його дії на суспільні відносини, на свідомість і поведінку людей, розгляду співвідношення правового впливу і регулювання» [2, с. 19]. Свій внесок у розвиток теоретичних аспектів правового регулювання зробили такі вітчизняні та

іноземні дослідники, як С. Алексєєв, А. Вітченко, В. Ісаков, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Корельський, С. Лисенков, М. Орзіх, П. Рабінович, О. Скакун та інші.

Одну з перших спроб дослідження нормативно-правового регулювання інформування виборців було здійснено О. Ковальчук у 2001 р. в статті «Інформаційно-аналітичне забезпечення виборчого процесу в Україні». Дослідниця наводить загальну характеристику прав та обов'язків виборчих комісій, засобів масової інформації, а також порядку їх взаємодії в процесі опублікування інформації про підготовку та проведення виборів.

Поява спеціальних досліджень у цій сфері зумовлена формуванням у законодавстві інституту інформаційного забезпечення виборів, що дозволило зосередити увагу на його спеціальних проблемах. Одним із перших оцінку виконання вимог законодавства у виборчому процесі за новим законодавством проводить Ю. Нестеряк на основі матеріалів загальнонаціонального та регіонального медіамоніторингу виборів до Верховної Ради України у 2012 р. У результаті автором запропоновано зміни до законодавства України задля подальшого вдосконалення механізмів регулювання діяльності засобів масової інформації під час виборів [10].

У 2014–2015 рр. В. Шеверєва проводить аналіз новел правового регулювання інформаційного забезпечення в нових редакціях Законів України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори». Дослідниця характеризує окремі недоліки цих актів, зокрема, недостатньо чітке розмежування понять та ознак передвиборної агітації та інформування виборців [24, с. 69–75; 25, с. 328].

Проблеми вдосконалення правового регулювання передвиборної агітації та інформування виборців, застосування заходів із підвищення політичної культури виборців обговорювали такі дослідники, як О. Прасюк, С. Рум'янцева тощо. Їхній внесок у розвиток проблематики полягає в обґрунтуванні конкретних правових засобів досягнення цих цілей [12, с. 107; 20, с. 103–105].

У статті «Інформаційне забезпечення як невід'ємна складова виборчого процесу: теоретико-правові аспекти» Т. Костецька характеризує проблематику інформаційного забезпечення виборів через необхідність ефективного правового регулювання різноманітних інформаційних відносин, які виникають у процесі проведення виборів на визначених засадах публічності й від-

критості. Вона вказує на сутнісні ознаки інформаційного забезпечення виборів, які розкривають зміст правового регулювання інституту інформування виборців як: а) спеціального механізму (організаційного, технологічного, правового) створення умов щодо отримання певної інформації; б) інформаційного процесу, об'єктом якого є певна сукупність взаємозумовлених суспільних відносин; в) виду інформаційних відносин [5, с. 84–85].

Віддаючи належне внеску попередників, відзначимо фрагментарний характер дослідження правового регулювання інформаційного забезпечення виборів. Тому для розвитку наукового розуміння сутності цієї категорії слід розглянути правове регулювання інформування виборців як специфічний механізм з упорядкування суспільних відносин, пов'язаних з інформаційною діяльністю у виборчому процесі.

Постановка завдання. Мета статті полягає в проведенні аналізу поняття «правове регулювання» та у змістовній характеристиці правового регулювання інформаційного забезпечення виборів. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: а) дослідити підходи до теоретичного визначення поняття «правове регулювання»; б) дати загальну характеристику правового регулювання інформаційного забезпечення виборів, зокрема меті та завданням, предмету та об'єкту, методам правового регулювання; в) розглянути законодавство, яке формує механізм правового регулювання інформаційного забезпечення виборів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Представлені у вітчизняній науковій літературі погляди на сутність категорії «правове регулювання» здебільшого характеризують зв'язок між суспільними відносинами, участю держави в їх регулюванні та правовими засобами, за допомогою яких досягається очікуваний результат. Так, А. Куліш розглядає правове регулювання як «вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування цих суспільних відносин». Цей вплив здійснюється в інтересах суспільства, за допомогою норм права [7, с. 62]. Подібної точки зору дотримуються також автори підручника «Загальна теорія держави та права» за редакцією В. Копейчикова, де правове регулювання визначається як «дія права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [3, с. 217]».

Запропонована у дисертаційному дослідженні О. Осауленка дефініція правового регулювання визначає правове регулювання з-поміж

інших інструментів державно-владного впливу як «владну діяльність уповноважених органів та посадових осіб, що має на меті спрямувати в чітко визначене русло поведінку учасників суспільних відносин». На відміну від попередніх дефініцій, автор вказує, що засобами регулятивного впливу є норми права та засновані на них індивідуальні акти [11, с. 121].

Відповідно до наведеного вище можемо підсумувати, що правове регулювання забезпечує впорядкування суспільних відносин та їх організацію через правові норми, які визначають основні засади правовідносин, правосуб'єктність їхніх учасників, моделі правомірної (рекомендованої) поведінки, обмеження та заборони, а також відповідальність за порушення законодавства.

Відмінну від попередніх думок щодо сутності правового регулювання має О. Скакун, на думку якої, зміст цього поняття не лише в тому, що «правове регулювання упорядковує суспільні відносини за допомогою правових норм та системи правових засобів», але й, крім того, полягає в їх юридичному закріпленні, охороні та розвитку. Результатом правового регулювання є правовий вплив на свідомість та поведінку людей через застосування правових та неправових засобів [21, с. 488]. Подібну думку висловлював П. Рабінович, стверджуючи, що цінність правового регулювання розкривається через його «значущість для існування і розвитку особи, соціальних спільнот, груп, об'єднань, для всього суспільства загалом» [18, с. 158]. Отже, сутність правового регулювання не обмежується формальним описом заборон та нормативних моделей поведінки в правових нормах. Правове регулювання як інструмент впливу держави на суспільні відносини переслідує мету формування нормативних моделей поведінки суб'єктів, усвідомлене сприйняття ними букви та духу закону¹.

Продовження теоретичних досліджень правового регулювання в такому ключі дозволило окремим науковцям сформулювати альтернативні погляди на природу цього явища. Так, Р. Демків,

визначає його зміст як «систему дій та операцій, які здійснюються органами державної влади у встановлених процесуальних формах за допомогою певних методів та з використанням при цьому юридичних засобів, спрямованих на встановлення і реалізацію певних моделей суспільного розвитку» [2, с. 22].

Оригінальний погляд на сутність правового регулювання пропонує О. Куракін, на думку якого, «правове регулювання покликане забезпечити свободу суб'єктам права, скоординувати й захистити їхні інтереси, запропонувати їм певну модель поведінки, орієнтувати щодо можливої та належної поведінки, стабілізувати суспільні відносини, забезпечити проведення певної політики в правових рішеннях, інтегрувати членів різних соціальних груп у суспільство» [8, с. 54]. На думку дослідника, виконання цих завдань відбувається через реалізацію функцій правового регулювання².

Узагальнення вищенаведеного дозволяє констатувати, що у вітчизняній науці розвивається відмінний від традиційного погляд на сутність правового регулювання. Його представники розглядають як елементи правового регулювання застосовувані державою форми та способи впливу на діяльність суб'єктів права. Дія правових норм на характер правової дійсності, сформованої в результаті діяльності носіїв права, вказує на складний характер процесів, які відбуваються в межах правового регулювання, та, у кінцевому підсумку, характеризує його ефективність. У цей процес виявляються включеними не лише об'єктивний зміст та суб'єктивне тлумачення юридичних норм суб'єктами правовідносин, але й сукупність принципів права, правової культури, законності.

Отримані результати дослідження поняття та змісту категорії «правове регулювання» дозволяють охарактеризувати основні елементи правового регулювання інформаційного забезпечення виборів таким чином.

Метою правового регулювання інформаційного забезпечення виборів є організація суспільних відносин у сфері інформаційної діяльності у виборчому процесі, яка не пов'язана з веденням передвиборчої агітації. Як особливий вид діяльності, що має забезпечувальний характер відносно цілей та завдань виборчого процесу в цілому, завданнями правового регулювання інформаційного забезпечення виборців є:

- реалізація суб'єктами власного активного та пасивного виборчого права;
- забезпечення наступництва влади відповідно до закріплених в Основному Законі України демократичних принципів.

¹ Див.: Філософія права / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена; пер. з англ. К.: Основи, 2007. 1256 с.; Савенко М.Д. Буква і дух у тлумаченні правових норм. *Наукові записки НАУКМА*. 2008. Т. 77, Юридичні науки. С. 13–16; Гнатюк М.Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2007. 211 с.; Кодинець А. Теоретичні проблеми правозастосування у сфері інформаційних відносин. *Право України*. 2015. № 7. С. 96–104; Рабінович П.М. Людські потреби – глибинний визначальний чинник праворозуміння. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. №4 (79). С. 14–24.

² Серед функцій правового регулювання О. Куракін виділяє такі: впорядкування, гарантування, координації та захисту інтересів, моделювання, стимулювання, обмеження, а також інтегративну, політичну, стабілізуювальну та орієнтувальну функції.

У зв'язку з тим, що інформаційна діяльність у виборчому процесі пов'язана із впровадженням обмежень права на інформацію в певних випадках, а також передбачає встановлення певних обов'язків перед суб'єктами права у зв'язку з участю їх в інформаційному забезпеченні виборів, вважаємо за доцільне говорити про конституційно-правовий режим інформаційного забезпечення виборів. Відповідно до цього завдання правового регулювання інформування виборців можна пов'язати із загальними цілями введення правових режимів, а саме:

- закріплення цільової сукупності прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів правовідносин;
- реалізація принципів виборчого процесу;
- нормативне визначення системи заходів та правових засобів, які використовуватимуться для досягнення поставлених цілей режимної спрямованості;
- закріплення нормативного порядку динаміки суспільних відносин у часі й просторі [1, с. 197–199; 6, с. 73; 9, с. 17].

Виходячи з пізнавальної функції права, можемо говорити про один із вимірів ефективності правового регулювання – підвищення правової свідомості та культури виборців й інших суб'єктів виборчого процесу. Отже, як одне з важливих завдань правового регулювання слід розглядати виховання правової культури громадян.

Об'єктом правового регулювання інформаційного забезпечення виборів є відносини, що виникають між суб'єктами в процесі створення, розповсюдження та отримання інформації, яка не є передвиборчою агітацією.

Предметна область правового регулювання інформаційного забезпечення виборів включає таке:

- визначення кола суб'єктів інформаційної діяльності у виборчому процесі;
- інформаційну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, уповноважених брати участь в інформаційному забезпеченні виборів у встановленому порядку;
- інформаційну діяльність ЗМІ, об'єднань громадян та інших осіб при поширенні інформаційної про вибори, яка не є передвиборчою агітацією;
- права та обов'язки у сфері інформації про вибори учасників виборчого процесу – виборців та кандидатів на виборах;
- обіг інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією та принципи поширення інформації про вибори;

– зміст, послідовність та тривалість етапів інформаційного забезпечення виборів;

– встановлення вимог до суб'єктів інформаційного забезпечення виборів щодо виконання ними завдань на певному етапі цього процесу.

Інформування виборців потребує застосування різних методів та способів правового регулювання, що зумовлено відмінностями у правосуб'єктності суб'єктів, які беруть участь у цьому процесі. Так, правовідносини, що регулюються нормами інформаційного права та безпосередньо пов'язані з конституційними правами (політичної свободи (ч. 4 ст. 15 КУ), свободи думки і слова, вільного вираження своїх поглядів і переконань (ч. 1–2 ст. 34 КУ)), регулюються імперативними методами. Також імперативний характер мають норми законодавства про вибори, спрямовані на регулювання та забезпечення:

- інформаційної діяльності Центральної виборчої комісії, територіальних та місцевих виборчих комісій;
- рівності представлення кандидатів на виборах в інформаційному просторі (через інформаційну діяльність державних органів та приватних осіб);
- розповсюдження, опублікування та доступності для виборців загального та спеціального інформаційного забезпечення виборів.

Основу диспозитивного методу правового регулювання в інформаційному забезпеченні виборів закладено конституційним принципом вільних виборів. Зокрема, законодавець дозволяє приватним особам поширювати інформацію про вибори, яка не є передвиборчою агітацією, але не зобов'язує їх до участі в інформаційному забезпеченні виборів. Винятком є визначені випадки зобов'язань суб'єктів у межах загального спеціального інформаційного забезпечення виборів (наприклад, зобов'язання інформаційних агентств та засобів масової інформації щодо оприлюднення відомої їм суспільно необхідної інформації під час проведення виборів народних депутатів тощо). Загалом, ЗМІ та інші суб'єкти є вільними у поширенні інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією, але зобов'язані дотримуватись таких основних засад інформування виборців, як: об'єктивність, неупередженість, збалансованість, достовірність, повнота і точність інформації.

Застосування в правовому регулюванні інформаційного забезпечення виборів заборон насамперед зумовлене метою формування вільної волі виборця для здійснення ним усвідомленого, поінформованого, вільного вибору. Від якості постановки

та дотримання цих заборон на практиці залежить від якості зробленого вибору. Тому процес інформування виборців повинен виключати ймовірність застосування впливів маніпулятивного чи агітаційного змісту. Прикладами подібних обмежень є заборони, передбачені ч. ч. 3, 4, 6 ст. 566 Закону України «Про вибори Президента України» [14], ч. 4 ст. 66, ч. 3–5 ст. 67 Закону України «Про вибори народних депутатів України» [13] та ін.

Механізм правового регулювання інформаційного забезпечення виборів в Україні утворюють нормативно-правові акти різних галузей права, що зумовлено виникненням у цьому процесі різних видів відносин.

У Конституції України закріплено основні політичні права громадян, права громадян у сфері інформації (ст. 34), а також засади виборчого права в Україні (ст. 71), дотримання яких є обов'язковим у процесі інформування виборців [4].

Законодавство про вибори, яке складається із Законів України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори», врегульовує широкий спектр правовідносин у зв'язку з проведенням виборчого інформування. Зокрема, щодо:

- діяльності виборчих комісій з організації та оприлюднення матеріалів загального та спеціального інформаційного забезпечення виборів тощо;
- взаємодії кандидатів на виборах (їхніх представників) із виборчими комісіями з питань оприлюднення інформації та підготовки інформаційних матеріалів, що стосуються цих кандидатів;
- контролю дотримання законодавства під час поширення виборчої інформації, яка не є передвиборчою агітацією;
- участі ЗМІ, інформаційних агентств та інших суб'єктів права в інформаційному забезпеченні виборів та дотримання ними основних засад поширення інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією;
- оприлюднення та публікації інформації про кандидатів на виборах, їх участі в теле- та радіопрограмах (у т.ч. з питань фінансування наданих ЗМІ послуг) з дотриманням принципу рівних умов;
- забезпечення доступності даних, що становлять загальне та спеціальне інформаційне забезпечення виборів для виборців.

Між суб'єктами інформаційного забезпечення виборів (як правило, приватними особами) та кандидатами на виборах можуть виникати договірні відносини з приводу укладання договорів про розміщення інформаційних матеріалів, участі в теле-

та радіопрограмах, регулювання яких здійснено Цивільним кодексом України [23].

Закон України «Про Центральну виборчу комісію» визначає основні засади діяльності цього колегіального державного органу, до компетенції якого належить забезпечення організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні, забезпечення реалізації та захисту конституційних виборчих прав громадян України [17].

Нормативні акти ЦВК спрямовані на регулювання таких питань у сфері інформаційного забезпечення виборів: доступу до даних Державного реєстру виборців для виборців державних органів тощо; встановлення порядку виготовлення та передачі списків виборців; установа норм матеріально-технічного забезпечення виборчих комісій; установа порядку надання Центральній виборчій комісії інформації щодо підготовки та проведення місцевих виборів та ін.

У Законі України «Про інформацію» закладено основи регулювання інформаційних відносин в Україні, а також визначено гарантії діяльності ЗМІ та журналістів, які охороняються законом також у випадках висвітлення виборчого процесу (ст. 25). Слід відзначити ст. 29 цього законодавчого акту, яка сприяє повному висвітленню важливих подій та обставин, пов'язаних із виборами. Нормою статті передбачено можливість поширення інформації з обмеженим доступом у разі, якщо вона є важливою для реалізації виборчих прав, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення [16].

Відповідно до законодавства про вибори виборцям гарантується інформування щодо можливості та процедури перевірки включення власних персональних даних до Державного реєстру виборців. Закон України «Про Державний реєстр виборців», який визначає правові та організаційні засади створення і ведення єдиного Державного реєстру виборців в Україні, який забезпечує державний облік громадян України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України. З точки зору інформаційного забезпечення виборів важливими є норми статей, які регламентують звернення виборців до органу ведення Реєстру з метою уточнення змісту, включення до Реєстру або зміни своїх персональних даних [15].

У порівнянні з іншими виборчими інститутами, інформування виборів видається «найменш конфліктною» сферою виборчих відносин. Про це говорять результати проведеного автором моніторингу судової практики Верховного Суду та Конституційного Суду України. Рішення цих судів

широко застосовуються як допоміжні джерела права в інших галузях, проте на сучасному етапі розвитку виборчого інформування їх незначний обсяг не дозволяє говорити про окреме місце в системі правового регулювання інформаційного забезпечення виборів.

Разом із тим проведений огляд практики Верховного Суду та Конституційного Суду України дозволив виділити деякі аспекти у справах, які залишаються актуальними і в діючому законодавстві.

В ухвалі Конституційного Суду України № 61-у/2003 від 26 грудня 2003 р. по справі № 2-51/2003 порушено проблему порядку оскарження рішень виборчих комісій.

На думку суб'єкта конституційного звернення (громадянина Яковлева В.С.), під час виборів депутатів Донецької обласної ради було порушено законодавство в частині проведення передвиборчої агітації. Порушення полягало в тому, що одним із кандидатів не було дотримано вимог законодавства щодо порядку виготовлення і розповсюдження матеріалів передвиборчої агітації.

За цим фактом довірена особа заявника звернулася зі скаргою до місцевого суду Мар'їнського району Донецької області з проханням визнати факти порушення законодавства у частині передвиборчої агітації у виборчому окрузі № 38. «Проте суд на підставі частини п'ятої статті 38 Закону та статті 2431 ЦПК України відмовив у прийнятті скарги, мотивуючи тим, що всі спори стосовно передвиборчої агітації вирішуються окружною (територіальною) виборчою комісією» [22]. Водночас інша довірена особа подала скаргу «до окружної виборчої комісії про визнання фактів порушення законодавства кандидатом у депутати Донецької обласної ради по виборчому округу № 38» [22]. Проте комісія відмовила в задоволенні цієї скарги.

Після цього заявник та його довірена особа звернулись до обласної виборчої комісії зі скаргою про скасування рішення окружної виборчої комісії. Цей виборчий орган також відмовив у задоволенні скарги, мотивуючи своє рішення тим, що факти порушення Закону мають бути встановлені судом.

У подальшому, розглядаючи звернення заявника, Конституційний Суд України констатував, що ч. 5 ст. 38 Закону та ст. 2431 ЦПК України застосовувались судом, а ч. 4 ст. 31 чинного на той час Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» та ч. 1 ст. 58 Закону – обласною виборчою комісією, правомірно.

Натомість підкреслювалося, що довірена особа заявника могла б оскаржити до суду в триденний строк рішення окружної виборчої комісії про відмову в задоволенні скарги, як це було передбачено ч. 1 ст. 2432 ЦПК України та ч. 5 ст. 38 вищезгаданого Закону. На цих підставах Конституційний Суд України відмовив заявнику у відкритті конституційного провадження.

Слід відзначити, що в сучасному законодавстві про вибори проблематика протидії порушенням Закону під час виборчого інформування отримала належний розвиток у порівнянні з минулим.

З одного боку, продовжує діяти механізм оскарження дій чи бездіяльності виборчих комісій через подання скарги до виборчої комісії вищого рівня (див. наприклад, абз. 1 ч. 1 ст. 94 Закону України «Про місцеві вибори»; ч. 1 ст. 93 Закону України «Про вибори Президента України»).

З іншого боку, впроваджено механізм звернення до адміністративного суду в разі виявлення порушень у порядку здійснення інформаційного забезпечення виборів, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення (норми ст. 2127–2128, 21220 Кодексу стосуються загального інформаційного забезпечення виборів, а норми ст. 2129 – спеціального) (див. наприклад, абз. 3 ч. 1 ст. 94 Закону України «Про місцеві вибори»; ч. 2 ст. 93 Закону України «Про вибори Президента України»).

Наведені зміни в законодавстві слід характеризувати позитивно, оскільки ними забезпечується підвищення прозорості роботи виборчих комісій усіх рівнів, а також посилення судового захисту прав виборців та кандидатів на виборах.

У практиці Верховного Суду неодноразово порушувалася проблематика правової оцінки публічних виступів посадових осіб, які в поточному виборчому процесі є кандидатами на виборах.

Одне з таких рішень було прийнято 25 жовтня 2004 р. у справі за скаргою політичної партії на постанову ЦВК від 14 жовтня 2004 р. № 879 [19]. Одним із проголошуваних заявником порушень було використання конкуруючою політичною силою «трансляцій засідань Верховної Ради України з метою проведення передвиборчої агітації».

На думку Верховного Суду, в зазначеному випадку не було допущено порушення виборчого законодавства з огляду на такі обставини. По-перше, висвітлення діяльності Верховної Ради України, народних депутатів України відбувалося в межах державного замовлення на висвітлення діяльності органів державної влади. По-друге, уповноваженим органом здійснюється організаційно-

технічне забезпечення прямої трансляції ходу засідань Верховної Ради України загалом, без монтажу та коментування, включення до нього попередніх записів інших суб'єктів, матеріалів передвиборчої агітації. По-третє, хоча виступи окремих депутатів можуть містити передвиборчу агітацію, вони за рахунок державного бюджету не фінансуються, а уповноваженим органом транслюються не окремі такі виступи, а хід засідань у цілому. Таким чином, під час розгляду цієї справи Верховним Судом не було встановлено порушень закону.

Проблематика протидії зловживанням у сфері інформаційного забезпечення виборів, на жаль, не отримала належного вирішення в чинному законодавстві. Висловлена у наведеній справі позиція Верховного Суду, безсумнівно, є обґрунтованою. Проте вона не є універсальною рекомендацією і жодним чином не зменшує ризику спроб маніпулятивного впливу на свідомість теле-, радіослухачів.

На нашу думку, такий вплив може чинитися шляхом розміщення в наступному часовому проміжку після прямої трансляції засідання державного органу матеріалів спеціального інформаційного забезпечення виборів. Вважаємо, що у зв'язку з наведеним є необхідним визначення в законодавстві про вибори мінімальних часових проміжків між трансляціями прямих включень із роботи органів державної влади та теле- та радіоконтенту, що може містити ознаки спеціального виборчого інформування та передвиборчої агітації.

Висновки. Узагальнення вищенаведеного дозволяє стверджувати, що метою правового регулювання інформування виборців є організація суспільних відносин у сфері інформаційної

діяльності у виборчому процесі, яка не пов'язана з веденням передвиборчої агітації. Завданнями правового регулювання є забезпечення реалізації суб'єктами власного активного та пасивного виборчого права; забезпечення реалізації легітимного процесуального порядку наступництва влади; закріплення цільової сукупності прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів правовідносин; нормативне визначення системи заходів та правових засобів, які можуть застосовуватися для інформування виборців; закріплення нормативного порядку динаміки суспільних відносин у часі й просторі; підвищення правової освіти та виховання правової культури громадян.

Предметна область правового регулювання інформаційного забезпечення виборів охоплює регулювання діяльності суб'єктів виборчого інформування окремо, а також правовідносин, які виникають між ними у виборчому процесі.

Інформування виборців передбачає застосування різних методів та способів правового регулювання, зумовлених відмінностями правового статусу суб'єктів інформаційної, адміністративно-управлінської, договірної діяльності, що ведеться в цьому процесі.

Механізм правового регулювання інформаційного забезпечення виборів в Україні утворюють нормативно-правові акти: Закони України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори», «Про Центральну виборчу комісію», «Про інформацію», «Про Державний реєстр виборців», Цивільний кодекс України, нормативні акти Центральної виборчої комісії та інші.

Список літератури:

1. Вакарюк Л. Основні підходи до розуміння поняття «правовий режим». *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 16. С. 196–201.
2. Демків Р.Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Вип. 34. Т. 1. С. 19–23.
3. Загальна теорія держави і права / за ред. академіка АПрН України, д. ю. н., проф. В.В. Копейчикова. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.
4. Конституція України: станом на 1 червня 2017 р. Київ : Алерта, 2017. 80 с.
5. Костецька Т.А. Інформаційне забезпечення як невід'ємна складова виборчого процесу: теоретико-правові аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 82–86.
6. Кузніченко С.О., Спаський А.С. Категорія «адміністративно-правовий режим» в юридичній науці та законодавстві України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 35. С. 70–75.
7. Куліш А.М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 177 с.
8. Куракін О.М. Аналіз функцій правового регулювання в аспекті його ефективності. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2015. № 3 (51). С. 53–58.
9. Настюк В.Я., Белевцева В.Я. Адміністративно-правові режими в Україні. Харків : Право, 2009. 128 с.
10. Нестеряк Ю.В. Регулювання та саморегуляція діяльності ЗМІ під час виборчих кампаній в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_22 (дата звернення: 01.07.2018).

11. Осауленко О.І. Конституційні основи формування змісту та системи правового регулювання статусу засуджених до позбавлення волі та їх втілення в законодавстві України (загальнотеоретичні питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 1997. 204 с.
12. Прасюк О.В. Переорієнтація виборчого законодавства України на громадянина-виборця. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2014. № 23. С. 106–108.
13. Про вибори народних депутатів України : Закон від 17.11.2011 р. № 40614-VI станом на 03 липн. 2018 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/print> (дата звернення: 18.12.2018).
14. Про вибори Президента України : Закон від 05.03.1999 р. № 474-XIV станом на 23 груд. 2015 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14/print> (дата звернення: 18.12.2018).
15. Про Державний реєстр виборців : Закон від 05.03.1999 р. № 474-XIV станом на 23 груд. 2015 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14/print> (дата звернення: 18.12.2018).
16. Про інформацію : Закон від 02.10.1992 р. №2657-XII станом на 06 груд. 2016 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/print> (дата звернення: 18.12.2018).
17. Про Центральну виборчу комісію : Закон від 30.06.2004 р. № 1932-IV станом на 18 вер. 2018 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/print> (дата звернення: 18.12.2018).
18. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Київ : Атіка. 2001. 176 с.
19. Рішення Верховного Суду України від 25.10.2004 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0111700-04/> (дата звернення: 10.02.2019).
20. Рум'янцева С.В. Прозорість виборчого процесу: необхідність та наслідки втілення в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2015. № 1/2. С. 101–105.
21. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Харків : Консум, 2001. 656 с.
22. Ухвала Конституційного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 61-у/2003. Конституційний Суд України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/61-u/2003.pdf> (дата звернення: 10.02.2019).
23. Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.1993 р. № 435-IV станом на 02 жовт. 2018 р. *База даних «Законодавство України» ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print> (дата звернення: 18.12.2018).
24. Шеверева В. Аналіз новел виборчого законодавства в частині передвиборної агітації із загальнонаціональних виборів. *Право і суспільство*. 2014. № 5–2. С. 68–75.
25. Шеверева В. Аналіз нового Закону «Про місцеві вибори» в частині передвиборної агітації. *Форум права*. 2015. № 4. С. 318–329.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВЫБОРОВ

Информирование избирателей предполагает применение различных методов и способов правового регулирования, обусловленных различиями правового статуса субъектов информационной, административно-управленческой, договорной деятельности, которые используются в этом процессе.

В статье исследована сущность категории «правовое регулирование» и проведен обстоятельный анализ специальных исследований отечественных и зарубежных исследователей. Дано понимание правового регулирования информирования избирателей как специфического механизма по упорядочению общественных отношений, связанных с информационной деятельностью в избирательном процессе.

Исследование подходов к определению понятия правового регулирования позволяет констатировать, что в отечественной науке развивается отличный от традиционного взгляд на сущность правового регулирования. В качестве элементов правового регулирования рассматривают применяемые государством формы и способы воздействия на деятельность субъектов права. Действие правовых норм на характер правовой действительности, сложившейся в результате деятельности носителей права, указывает на сложный характер процессов, которые происходят в рамках правового регулирования, и в конечном итоге характеризует его эффективность. В этот процесс оказываются включенными не только объективное содержание и субъективное толкование юридических норм субъектами правоотношений, но и совокупность принципов права, правовой культуры, законности.

Информирование избирателей требует применения различных методов и способов правового регулирования, что обусловлено различиями в правосубъектности субъектов, участвующих в этом про-

цессе. Определение и понимание цели и задачи правового регулирования информационного обеспечения выборов является обеспечением реализации субъектами собственного активного и пассивного избирательного права и правового образования и воспитания правовой культуры граждан.

Ключевые слова: правовое регулирование, информационное обеспечение выборов, избирательный процесс, избирательное право, информация.

LEGAL REGULATION OF ELECTION INFORMATION

Electors' informing assumes application of various methods and the ways of legal regulation caused distinctions of legal status of subjects of information, administrative and managerial, contractual activity which are used in this process.

In article substance of the category "legal regulation" is investigated and circumstantial analysis of special researches of domestic and foreign researchers is conducted. Understanding of legal regulation of the electors' informing as specific mechanism on ordering of social attitudes connected with information work in selective process is given.

Research of the approaches to definition of the concept of legal regulation allows to establish that in domestic science look at distinct from of legal regulation traditional substance develops. As the elements of legal regulation, they consider forms and the ways of influence on used by the state activity of subjects of right. Action of rules of law to nature of legal reality which developed as a result of activity of carriers of right, points to a difficult nature of processes which take place within legal regulation, and finally, characterises his efficiency. To this process they turn out included by the subjects of legal relations not only objective content and subjective interpretation of legal norms, but also the set of principles of right, legal culture, legitimacy.

Electors' informing requires application of various methods and the ways of legal regulation what is caused by distinctions in legal personality subjects participating in this process. Definition and understanding of the purpose and the task of legal regulation of supply with information of elections is supplying of realisation by the subjects of its own active and passive suffrage and citizens' legal culture legal of formation and education.

Key words: legal regulation, information support of elections, electoral process, electoral law, information.